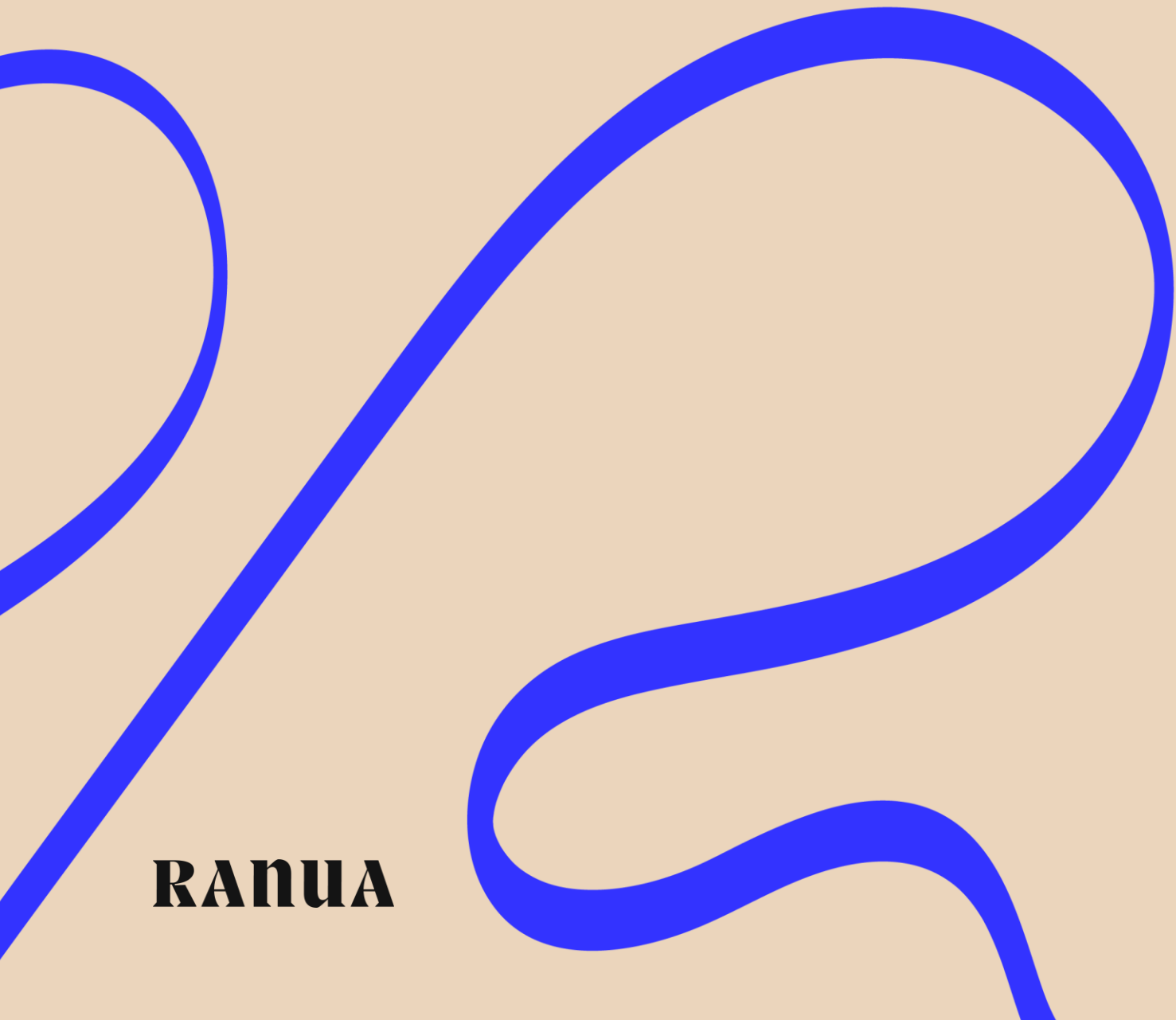

Ranuan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma

RANUA

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien käsitteiden määrittelyä.....	4
3. Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteuttaminen	7
4. Ranuan tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutuksen aloitus ja toteutus	8
5. Lähteet.....	8

Toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma

1. Johdanto

Varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö pohjautuu ajatukseen, että jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdyksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

Toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelua määrittelee kaksi eri lakia: Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) (myöhemmin tasa-arvolaki) ja Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014). Toiminnallista tasa-arvosuunnittelua ja toiminnallista yhdenvertaisuussuunnittelua voi tehdä yhdessä tai erikseen, tärkeintä on pitää molemmat näkökulmat mukana suunnitteluprosessissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä ja palveluntuottaja huolehtii, että suunnitelmat laaditaan.

Tasa-arvolain mukaan toiminnallisessa tasa-arvosuunnitelmassa tulee kiinnittää erityisesti huomiota vuorovaikutukseen, ohjaukseen, lasten osallisuuteen, materiaaleihin, huoltajien kohtaamiseen sekä seksuaalisen häirinnän ja sukupuoleen perustuvan häirinnän ehkäisemiseen ja poistamiseen.

Tasa-arvon edistäminen ja yhdenvertaisuuden turvaaminen ovat osa varhaiskasvatuslaissa määriteltyjä varhaiskasvatuksen tavoitteita. Lisäksi ne ovat keskeinen osa varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmien perusteita sekä varhaiskasvatusta ohjaavaa arvo- ja ajattelupohjaa. Suomi on myös sitoutunut tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustavoitteisiin useiden kansainvälisten sopimusten kautta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee laatia suunnitelma yhdessä henkilöstön kanssa. Lapsille on varattava mahdollisuus osallistua suunnitelman laatimiseen. Lasten osallisuus tulee toteuttaa huomioiden sekä lapsen ikä, että kehitys.

Toiminnalliset toimipaikkakohtaiset tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat laaditaan ja päivitetään kolmen vuoden välein yhdessä henkilöstön ja lasten sekä huoltajien kanssa.

Varhaiskasvatuksessa on ollut perusopetuksen kanssa yhteinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Suunnitelma on käyty läpi henkilöstökokouksessa 29.10.2019 ja koulun yhteisöllisessä oppilashuoltoryhmässä 18.12.2019. Ranuan perusopetuksen ja varhaiskasvatuksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään seuraavan kerran syksyllä 2023. Varhaiskasvatuksen osalta suunnitelmat päivitetään koskemaan varhaiskasvatusta ja esiopetusta. Päivitys käsitellään hyvinvointilautakunnassa kesäkuussa 2024.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 1986/609

2 Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014

Varhaiskasvatuksen tasa-arvotyön tavoitteena on edistää tasa-arvoa ja puuttua sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella tapahtuvaan syrjintään. Yhdenvertaisuustyön tavoitteena on edistää yhdenvertaisuuden toteutumista sekä puuttua muilla perusteilla tapahtuvaan syrjintään. Näitä muita syrjinnän perusteita voivat olla esimerkiksi ikä, alkuperä, kieli, uskonto, vakaumus, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muut henkilöön tai tämän läheisiin liittyvät syyt. Syrjintä voi olla moniperusteista. Tällöin lapsi kokee useisiin eri ominaisuuksiin perustuvaa syrjintää eriaikaisesti tai samanaikaisesti.

Ranuaalla varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimintakulttuuri perustuu seuraaviin arvoihin: Turvallisuus, leikki, tasa-arvoisuus, lapsella on oikeus tulla kuulluksi, yhteistyö ja vuorovaikutus sekä hyvät käytöstavat ja sivistys.

2. Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien käsitteiden määrittelyä

Tasa-arvo

Tasa-arvolla tarkoitetaan kaikkien sukupuolten yhtäläisiä oikeuksia ja mahdollisuuksia sekä vallan ja resurssien tasapuolista jakautumista. Suomessa tasa-arvolaille³ ehkäistään sukupuoleen, sukupuoli-identiteettiin ja sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää ja edistetään sukupuolten tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksessa tasa-arvo tarkoittaa sitä, että sukupuoli ei aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan varhaiskasvatuksen arjessa. Varhaiskasvatuksen tasa-arvotyön tavoitteena on edistää tasa-arvoa ja puuttua sukupuolen, sukupuoli-identiteetin ja sukupuolen ilmaisun perusteella tapahtuvaan syrjintään.

Yhdenvertaisuus

Lain mukaan yhdenvertaisuudella tarkoitetaan kaikkien ihmisten samanarvoisuutta riippumatta heidän iästään, kansalaisuudesta, kielestä, uskonnosta tai vakaumuksesta, mielipiteestä, vammasta, terveydentilasta, seksuaalisesta suuntautumisesta tai muusta henkilöön liittyvästä syystä. Varhaiskasvatuksessa yhdenvertaisuus tarkoittaa sitä, että kiinnitämme huomiota siihen, että ihmisten eri ominaisuudet, kuten ihonväri, uskonto tai terveydentila, eivät aseta lapsia tai aikuisia eriarvoiseen asemaan.

Esteettömyys

Esteettömyydellä tarkoitetaan ihmisten monimuotoisuuden huomioon ottamista rakennetun ympäristön suunnittelussa, toteuttamisessa ja kunnossapidossa. Esteettömyydessä ei ole kyse vain liikkumisesta vaan siinä huomioidaan myös esimerkiksi näkemiseen, kuulemiseen, ymmärtämiseen ja kommunikaatioon liittyvät asiat. Varhaiskasvatuksessa esteettömyys tarkoittaa fyysisten tilojen suunnittelemista niin, että kuka tahansa kyvyistään ja ominaisuuksistaan huolimatta pystyy osallistumaan varhaiskasvatuksen toimintaan.

Häirintä

Häirintä on yhdenvertaisuuslaissa kiellettyä syrjintää. Laissa häirintä määritellään käyttäytymisenä, jolla loukataan henkilön ihmisarvoa tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti. Häirinnässä henkilö luo käyttäytymisellään kiellettyyn syrjintäperusteeseen, kuten esimerkiksi seksuaaliseen suuntautumiseen, alkuperään tai vammaisuuteen, liittyvän toista henkilöä halventavan, nöyryyttävän, uhkaavan, vihamielisen tai hyökkäävän ilmapiirin. Varhaiskasvatuksessa häirintä voi olla esimerkiksi halventavaa puhetta, ilmeitä tai eleitä, jotka loukkaavat lasten, henkilöstön tai huoltajien ihmisarvoa. Häirintä voi kohdistua yksilön lisäksi myös ihmisryhmään. Esimerkiksi vammaisuuteen, ihonväriin tai seksuaaliseen suuntautumiseen liittyvä nimitys on häirintää.

Syrjintä

Yhdenvertaisuuslain (2014)6 mukaan ketään ei saa syrjiä esimerkiksi iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. Tasa-arvo-laissa syrjintäperusteita ovat sukupuoli, sukupuoli-identiteetti ja sukupuolen ilmaisu. Syrjintä on kiellettyä riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Sukupuolisensitiivisyys

Sukupuolisensitiivisyys tarkoittaa taitoa huomata sukupuolittuneita käytäntöjä ja sukupuolinormeja, jotka usein ovat tiedostamattomia. Ne ovat herkkyyttä tunnistaa yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita, joissa sukupuoli rajoittaa lasten toimintaa ja taitoa purkaa niitä. Sukupuolesta riippumatta lapsilla on samat oikeudet, mahdollisuudet ja velvollisuudet leikkiä, osallistua ja toimia. Varhaiskasvatuksessa sukupuolisensitiivisyys näkyy silloin, kun henkilöstö osaa tarkastella sukupuolen merkitystä arjessa, pohtia omia, osin tiedostamattomiakin oletuksiaan eri sukupuolista ja kannustaa lapsia aktiivisesti monipuoliseen toimintaan.

Sukupuolen moninaisuus

Sukupuolen moninaisuudella viitataan siihen, että sukupuoli on moninainen ilmiö, joka ei ole jaettavissa kahteen, toisilleen vastakkaisiin ja selvästi toisistaan erotettavaan sukupuoleen. Sukupuolen moninaisuus sisältää sekä sukupuolivähemmistöt että -enemmistöt. Moninaisuutta ilmenee niin identiteettien, itseilmaisun kuin kehollisuudenkin tasolla. Jokaisella ihmisellä on oma, yksilöllinen kokemus omasta sukupuolestaan ja ihmiset ilmaisevat sukupuoltaan moninaisin tavoin esimerkiksi vaatetuksen, koristautumisen ja hiustyylien keinoin. Varhaiskasvatuksessa sukupuolen moninaisuus voi tulla esiin esimerkiksi silloin, kun henkilöstö purkaa normeja siitä, että mielenkiinnon kohteet tai vaatteet määrittäisivät sukupuolta. Poika voi pukeutua hameeseen tai muunsukupuolinen lapsi rakastaa auto- tai rakenteluleikkejä, eivätkä nämä asiat määritä lapsen sukupuolta.

Sateenkaariperhe

Sateenkaariperheellä voidaan tarkoittaa sellaisia lapsiperheitä, joissa yksi tai useampi vanhempi kuuluu seksuaali- ja tai sukupuolivähemmistöön.

Stereotypia

Ihmiseen tai ihmisryhmään liitetty mielikuva tai yksinkertaistettu käsitys, jonka kautta heitä määritellään. Varhaiskasvatuksessa stereotypiat voivat näkyä esimerkiksi siinä, jos yhteydenotoissa huoltajiin ollaan enemmän yhteydessä äiteihin kuin isiin tai kertoa runsaammin päivän kulusta äideille kuin isille. Myös leikeissä ja tarinatuokioissa saatetaan tuottaa ja ylläpitää stereotyyppisiä käsityksiä esimerkiksi ammateista.

Normi ja normatiivisuus

Normeilla tarkoitetaan yhteiskunnallisia oletuksia ja odotuksia siitä, mikä on yleisesti hyväksyttyä, normaalia tai toivottavaa eri tilanteissa. Normatiivisuus kertoo siitä, mitä pidämme normaalina ja tavoiteltavana. Normit auttavat meitä toimimaan eri tilanteissa, mutta toisaalta normit ovat syrjiviä ja rajoittavat toimintaa. Normiin kuulumisen kautta saattaa saada etuoikeuksia ja toisaalta, jos ei mahdu normeihin tai rikkoo niitä, saattaa tulla syrjityksi. Kasvatuksessa ja opetuksessa on hyvä huomata, että päivittäiset teot, ajatukset ja sanat saattavat perustua syrjiviin normeihin tiedostamatta, esimerkiksi kirjojen ja kuvien hahmot, nuket, pelit ja lelut. Normit ovat usein näkymättömiä, kunnes joku rikkoo niitä.

Inkluusio

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhteenkuuluvuutta, yhdenvertaisuutta, moninaisuuden arvostamista ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Jokaisella lapsella on oikeus saada tukea omalle kasvulleen ja kehitymiselleen. Inklusiivinen toimintakulttuuri edellyttää henkilöstön ymmärrystä siitä, miten esimerkiksi vammaisuuteen, ihonväriin, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät henkilöstön omassa toiminnassa ja varhaiskasvatuksen toimintatavoissa. Henkilöstön tulee tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttua niihin vastuullisesti, sensitiivisesti ja johdonmukaisesti. Henkilöstön tulee tukea lasten toimintaa inklusiivisesti niin, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua yhteiseen toimintaan omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaan. Jokaisella lapsella on siis oikeus kuulua ryhmään ja tulla kohdatuksi tasa-arvoisesti ja yhdenvertaisesti.

Osallisuus

Osallisuus on kuulumisen tunnetta ja sitä, että saa edellytykset osallistua, tulla kuulluksi, ilmaista mielipiteensä, vaikuttaa ryhmään ja tuntea olonsa turvalliseksi. Osallisuus on vapaaehtoista eikä tarkoita samaa kuin osallistuminen tai osallistaminen. Lapsi voi osallistua toimintaan, mutta jos hän ei pääse vaikuttamaan siihen, hän ei ole osallinen. Osallisuus on muun muassa tunnetta siitä, että kuuluu omaan yhteisöön tai vuorovaikutusta ja toimintaa lasten välillä. Esimerkiksi aamupiirissä voidaan tukea lapsen osallisuutta keskusteluun ottamalla mukaan kuvat kielenkäytön tueksi. Osalliseksi pääsee pienilläkin tavoilla: kaikkien ei tarvitse

osallistua keskusteluun, mutta otetaan kaikki osalliseksi sellaisilla tavoilla, kun he haluavat tulla mukaan.

3. Toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteuttaminen

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuurin kehittämiseen kuuluu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistäminen. Toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman tulee tasa-arvolain mukaan sisältää kolme vaihetta, jotka ovat selvitys, kehittäminen ja arviointi.

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelu prosessi varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa. Lähde: oph.fi

Yhdenvertaisuuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida toiminnallisessa yhdenvertaisuussuunnitelmassa, miten sen toiminta vaikuttaa eri ihmisryhmiin, miten yhdenvertaisuus toteutuu omassa toiminnassa ja ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin edistääkseen yhdenvertaisuuden toteutumista varhaiskasvatuksessa. Yhdenvertaisuuden toteutumisen arvioinnin tulokset ja edistämisen toimenpiteet tulee kirjata yhdenvertaisuussuunnitelmaan ja ne on uudistettava määräajoin.

Ranuan varhaiskasvatuksessa laaditaan toiminnallinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma kolmeksi vuodeksi kerrallaan.

4. Ranuan tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman toteutuksen aloitus ja toteutus

Ranualla suunnittelutyö on aloitettu 2023 lähinnä ajatus- ja puheen tasolla. Varsinaisesti konkreettisiin toimiin alettiin alkutalvesta 2024 ja huhtikuussa-24 toteutimme aiheeseen liittyvän, henkilökunnalle suunnatun kyselyn forms-lomakkeella. Kyselyn aiheet tarkemmin kaavakkeessa. Vastaukset tulivat anonyymeinä. Lomake on opetushallituksen sivulta otettu ja teimme sen pohjalle toiminnallisen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelman. Vastausten pohjalta valitsimme teema-alueet ja kirjasimme tavoitteet sekä kehittämistoimenpiteet, joihin arjessamme pyrimme.

Päivitetyin suunnitelman mukaan varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen toimipaikoissa on käytössä yhdenmukainen suunnitelmalomake tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä varten. Suunnitelman laadinnan eri vaiheissa hyödynnetään Rauhankasvatusinstituutin kehittämää tasa-arvokompassia. Syyskauden alussa suunnitellaan ja kartoitetaan tulevan toimikauden tavoitteita ja mietitään toimenpiteitä. Kevätkaudella toimintaa kehitetään ja arvioidaan.

5. Lähteet

Alasaari, N. 2019. Toiminnallinen tasa-arvosuunnittelu varhaiskasvatuksessa. Tasa-arvoinen päiväkotihanke. Naisasialiitto Unioni ry.

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 8.8.1986/609. <https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>. Luettu 6.6.2025.

Luettu 6.6.2024.

Tasa-arvokompassi. <https://maailmankoulu.fi/wp-content/uploads/2021/01/Tasa-arvokompassiVAKA.pdf> Luettu 6.6.2025.

Varhaiskasvatuslaki 450/2018. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2018/540> . Luettu 6.6.2025.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/varhaiskasvatussuunnitelman-perusteet-2022>. Luettu 9.6.2025.

Yhdenvertaisuuslaki 30.12.2014/1325. <https://finlex.fi/fi/lainsaadanto/2014/1325> Luettu 9.6.2025.

Opetushallitus. <https://www.oph.fi/fi/opettajat-ja-kasvattajat/toiminnallinen-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnitelma>. Luettu 9.6.2025.

Ranuan varhaiskasvatussuunnitelma.